

DET KONGELIGE
UTENRIKSDEPARTEMENT

Prop. 103 S

(2018–2019)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

Samtykke til inngåelse av avtale av 4. september 2018 mellom Norge og Sverige om gjensidig bistand mellom politiets spesielle innsatsenheter i krisesituasjoner

*Tilråding fra Utenriksdepartementet 10. april 2019,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Innledning

Regjeringen legger i proposisjonen frem forslag om samtykke til inngåelse av avtale mellom Norge og Sverige om gjensidig bistand mellom politiets spesielle innsatsenheter i krisesituasjoner, undertegnet i Stockholm 4. september 2018.

Avtalen legger til rette for gjensidig bistand mellom de to lands spesielle innsatsenheter i situasjoner hvor det er alvorlig og direkte fysisk trussel mot person, eiendom, infrastruktur eller institusjoner, spesielt ved terrorhendelser, gisseltaking, kapring og lignende grov kriminalitet.

Dette kan for eksempel være i situasjoner hvor krisehåndteringen strekker ut i tid, eller det har oppstått flere situasjoner som må håndteres parallelt, og norsk politi selv ikke har tilstrekkelig ressurser til å håndtere disse.

Det er allerede i dag et nært politisamarbeid mellom de nordiske land, basert på den nordiske politisamarbeidsavtalen og Schengen-samarbeidet, men eksisterende samarbeid dekker ikke denne type hendelser. Prüm-avtalen, selv om den formelt ikke har trådt i kraft, legger også til rette for et styrket samarbeid over landegrensene, spesielt i kampen mot terrorisme og grenseoverskri-

dende kriminalitet, men da ved utveksling av opplysninger mellom myndigheter som har ansvar for å forebygge og etterforske straffbare forhold.

De spesielle innsatsenheter er definert til å være politiets nasjonale beredskapsressurser, som normalt vil være beredskapstroppen, helikoptertjenesten, bombetjenesten, krise- og gisselhandlertjenesten samt taktisk og teknisk spaning. Tilsvarende gjelder for svensk side.

Avtalen anses å være en sak av særlig stor viktighet. Stortingets samtykke til inngåelse er derfor nødvendig i medhold av Grl. § 26 andre ledd.

Avtalen i norsk tekst følger som trykt vedlegg til proposisjonen.

2 Nærmere om de enkelte bestemmelsene i avtalen

Artikkel 1 angir avtalens formål. Partene ønsker å sikre et effektivt samarbeid mellom Norges og Sveriges spesielle innsatsenheter i forbindelse med håndteringen av krisesituasjoner, når oppdraget kan gjennomføres på en bedre måte med et slikt samarbeid. Avtalen beskriver de overordnede rammer og vilkår som skal gjøre det mulig for de

Samtykke til inngåelse av avtale av 4. september 2018 mellom Norge og Sverige om gjensidig bistand mellom politiets spesielle innsatsenheter i krisesituasjoner

spesielle innsatsenheter i en stat å gi bistand og operere på den andre statens territorium.

Artikkel 2 omhandler avtalens virkeområde og forholdet til rådsbeslutninger som regulerer annet politisamarbeid over landegrensene. Avtalen supplerer det Europeiske Råds beslutninger 2008/615/JIS og 2008/616/JIS (Prüm-beslutningene), som Norge har tilslutningsavtale til, og 2008/617/RIF (Atlas-rådsbeslutningen), som Norge ikke er tilsluttet. Avtalen oppfyller forutsetningene i Atlas-rådsbeslutningen, og skal ikke påvirke Sveriges forbindelse eller plikter med andre medlemsstater i EU.

Artikkel 3 angir definisjoner i avtalen. *Spesielle innsatsenheter* defineres til å være kriminalitetsbekjempende myndigheters enheter som er spesialisert i å håndtere krisesituasjoner. I Norge vil dette normalt være politiets nasjonale beredskapsressurser, som beredskapstroppen, helikopter-tjenesten, bombetjenesten, krise- og gisselfor-handlertjenesten samt teknisk/taktisk spaning. Det samme vil normalt gjelde for svensk side. *Krisesituasjon* defineres i Norge som terror, gissel-taking, kapring og annen grov kriminalitet. For Sverige vil det være aktuelt å be om bistand i krisesituasjoner som kan omfatte handlinger som kan utgjøre terrorhandling ifølge nasjonal rett, jf. *Lag (2017: 496) om internasjonalt polisiært samarbeid*. *Kompetent myndighet* er den nasjonale myndigheten som i henhold til nasjonale bestemmelser kan fremme anmodning om eller gi fullmakt til bruk av de spesielle innsatsenhetene. *Kompetent myndighet* til å fremme og motta anmodning i Norge, vil være Justis- og beredskapsdepartementet, som vil kunne delegerer myndigheten, helt eller delvis, til relevante underlagte etater, som for eksempel Politidirektoratet. Den endelige avgjørelsen om hvorvidt det skal avgis tjenestepersonell til Sverige, eller om det skal tas inn tjenestepersonell fra Sverige, legges til Justis- og beredskapsdepartementet.

Artikkel 4 regulerer prosedyrer for bistand. Av bestemmelsen fremkommer at det er kompetent myndighet som kan fremme anmodning om bistand i krisesituasjoner. Anmodningen skal som hovedregel være skriftlig, men kan i tidskriske situasjoner fremmes og behandles muntlig og så snart som mulig bekreftes skriftlig. Anmodningen kan etterkommes helt eller delvis, eller avslås. Den anmodede myndighet kan også foreslå andre typer tiltak.

Artikkel 5 omhandler gjennomføring av bistandsoppdraget. Innlånte tjenestepersoner som inngår i en spesiell innsatsenhet i vertsstaten, skal utføre de tiltak som er nødvendig for å yte den

bistand som er avtalt, herunder om nødvendig ved bruk av maktmiddel og våpen. De skal operere i overensstemmelse med lover og regler i vertsstaten og i samsvar med sine egne fullmakter. Dette innebærer at innlånt tjenestepersonell ikke kan gå utover de fullmakter de har i hjemstaten, selv om vertsstaten gir sitt eget tjenestepersonell videre fullmakter. Tilsvarende kan innlånt tjenestepersonell ikke benytte hjemstatens fullmakter dersom disse er bredere enn vertsstatens fullmakter.

Artikkel 6 beskriver ansvars- og ledelsesforhold. Innlånte tjenestepersoner til vertsstaten skal alltid operere under vertsstatens myndighet og ledelse og i samsvar med de instruksjoner som gis av kompetent myndighet i vertsstaten.

Artikkel 7 beskriver regulering av politimyndighet for innlånt tjenestepersonell til den andre stat, og forhold rundt uniformering og identifisering. Politimyndighet kan gis til innlånte tjenestepersoner som har politimyndighet i sin hjemstat. De kan bære sin nasjonale uniform, og de skal alltid kunne dokumentere sine fullmakter og sin identitet. Det vil bli etablert ordninger som sikrer at innlånt tjenestepersonell til enhver tid kan legitimere sin identitet og sine fullmakter.

Artikkel 8 beskriver rettigheter og avgrensinger for tjenestepersonell til bruk av våpen og utstyr når de er innlånt til den andre staten. Innlånt tjenestepersonell som gis politimyndighet i vertsstaten, skal ha samme rett til å bære våpen og annet utstyr som politiet i vertsstaten kan benytte. Våpen og utstyr må tilsvare våpen og utstyr som er godkjent for bruk i vertsstaten. Det fremkommer av avtalen at annet tjenestepersonell bare må bruke tjenestevåpen og lignende utstyr i nødvergesituasjoner. Dette kan for eksempel være sivilt personell ved kystvakten som svensk politi benytter til å transportere sine innsatsenheter til sjøs, eller svenske sivile piloter som svensk politi bruker til å fly politihelikoptrene.

Artikkel 9 regulerer forhold rundt grensekryssing. Innlånt tjenestepersonell kan i samsvar med det som er avtalt krysse grensen, og transporteres til vertsstaten ved bruk av egne kjøretøy, båter, helikopter eller ved bruk av rutefly. Innlånt tjenestepersonell omfattes av de samme veitrafikkbestemmelser som vertsstatens tjenestepersonell.

Artikkel 10 regulerer kostnader. Hver stat skal dekke sine egne utgifter knyttet til gjennomføring av avtalen, men vertstaten skal dekke oppholdsutgifter for det innlånte tjenestepersonellet.

Artikkel 11 omhandler erstatningsansvar og straffeansvar. Vertsstaten skal i samsvar med sin nasjonale lovgiving erstatte eventuelle skader som innlånt tjenestepersonell forårsaker under innsat-

sen, men ikke skader som den andre statens myndighet eller tjenesteperson blir påført. Dersom lovbrudd blir begått av eller mot innlånt tjenestepersonell, skal disse som hovedregel sidestilles med vertsstatens tjenestepersonell.

Artikkel 12 omhandler arbeidsforhold. Tjenestepersonell som i henhold til denne avtalen opererer på den andre statens territorium, skal i tjenestereettslig henseende være underlagt gjeldende rett i sin egen stat, særlig når det gjelder disiplinære regler.

Artikkel 13 beskriver at de kompetente myndigheter i Norge og Sverige bør samarbeide om å legge til rette for effektivt bistand i samsvar med avtalen, ved for eksempel gjennomføring av øvelser m.m.

Artikkel 14 omhandler tidspunkt for ikrafttredelse m.v. Avtalen trer i kraft 30 dager etter datoen da avtalepartene via diplomatiske kanaler har underrettet hverandre skriftlig om at de nasjonale kravene som de respektive statene stiller til avtalens ikrafttredelse, er oppfylt. Partene skal ved tidspunkt for avtalens ikrafttredelse via diplomatiske kanaler underrette hverandre om hvem som er kompetent myndighet til å fremme, innvilge eller avslå bistand i henhold til artikkel 4.

Avtalen kan endres ved skriftlig avtale mellom partene. Tvister skal løses gjennom forhandlinger. Avtalen kan sies opp med seks måneders varsel.

3 Vurdering

Det er politiet som er ansvarlig for håndtering av alvorlige kriser og hendelser i Norge, og det er avgjørende å ha tilstrekkelige polisiære ressurser til å håndtere krisesituasjoner. Norsk politi har begrensede ressurser og kapasiteter på området. Dersom en situasjon strekker ut i tid eller øker i omfang, eventuelt om det skulle skje flere angrep på ulike steder, er det av vesentlig betydning å ha adgang og mulighet til å få bistand fra nærliggende lands spesielle innsatsenheter.

Denne avtalen vil ikke ha innvirkning på Forsvarets bistand til politiet. Forsvarets bistand til politiet er viktig, og vil tidvis være avgjørende for hendelseshåndtering av alvorlige krisesituasjoner.

En svensk enhet som bistår norsk politi, vil alltid operere under norsk kommando og under norske regler. Avtalen innebærer således ikke at det avgis noen form for suverenitet. Ved en bistandsoperasjon vil de svenske enhetene ved behov tildeles begrenset politimyndighet etter politiloven § 20 a, jf. § 20 tredje ledd.

Den geografiske nærheten, språkforståelsen og tilnærmet like arbeidsmetoder tilsier at Sverige er det landet som det er mest aktuelt å samarbeide med. Sett i lys av de terrorhendelsene som har vært gjennomført i Europa de siste årene og den terrortrusselen Norge står overfor i dag, er det viktig med et godt samarbeid med Sverige. En bilateral avtale på dette området vil kunne gi en reell mulighet til å kunne få bistand fra politiets spesielle innsatsenheter i Sverige i de situasjoner som er nevnt, og vil redusere sårbarheten dersom terroren skulle ramme igjen. Det er viktig at Norge også kan bistå Sverige i tilsvarende situasjoner dersom det skulle være aktuelt.

Politiets spesielle innsatsenheter i Norge og Sverige trener regelmessig sammen både bilateralt og gjennom EU-nettverket Atlas, etablert ved Rådsbeslutning av 23. juni 2008 (Atlas-beslutningen). Dette er et samarbeid mellom spesielle innsatsstyrker, som inkluderer seminarer, studier, utveksling av materiell og felles øvelser. Land som ikke er medlem av EU, kan få observatørstatus. Norge har hatt observatørstatus i Atlas-nettverket siden 2006.

4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det må påregnes kostnader til opphold for innlånt tjenestepersonell i forbindelse med reell hendelseshåndtering og i forbindelse med øvelser og trening. Kostnader knyttet til gjennomføring av avtalen dekkes innenfor politiets ordinære rammer.

5 Tilrådning

Justis- og beredskapsdepartementet tilrår inngåelse av avtalen med Sverige. Utenriksdepartementet slutter seg til dette.

Samtykke til inngåelse av avtale av 4. september 2018 mellom Norge og Sverige om gjensidig bistand mellom politiets spesielle innsatsenheter i krisesituasjoner

Utenriksdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om samtykke til inngåelse av avtale av 4. september 2018 mellom Norge og Sverige om gjensidig bistand mellom politiets spesielle innsatsenheter i krisesituasjoner.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak om samtykke til inngåelse av avtale av 4. september 2018 mellom Norge og Sverige om gjensidig bistand mellom politiets spesielle innsatsenheter i krisesituasjoner, i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

**til vedtak om samtykke til inngåelse av avtale av
4. september 2018 mellom Norge og Sverige om gjensidig
bistand mellom politiets spesielle innsatsenheter
i krisesituasjoner**

I

Stortinget samtykker i inngåelse av avtale av 4. september 2018 mellom Norge og Sverige om gjensidig bistand mellom politiets spesielle innsatsenheter i krisesituasjoner.

Vedlegg 1

Avtale mellom Norges regjering og Sveriges regjering om gjensidig bistand mellom politiets spesielle innsatsenheter i krisesituasjoner

Artikkel 1

Formål

Kongeriket Norges regjering og Kongeriket Sveriges regjering ønsker å sikre et effektivt samarbeid mellom de spesielle innsatsenheterne i Norge og Sverige, slik at de raskt skal kunne bistå hverandre i forbindelse med håndteringen av krisesituasjoner når oppdraget kan gjennomføres på en bedre måte gjennom et slikt samarbeid.

Denne avtalen fastsetter de overordnede rammer og vilkår som skal gjøre det mulig for de spesielle innsatsenheterne i en stat å gi bistand og operere på den andre statens territorium, i tilfeller der de er blitt anmodet om å bistå.

Artikkel 2

Virkeområde

Denne avtalen gjelder for gjensidig bistand mellom de norske og svenske spesielle innsatsenheterne i forbindelse med håndteringen av krisesituasjoner på de respektive staters territorium.

Denne avtalen supplerer rådsbeslutning 2008/615/JIS av 23. juni 2008 om en intensivering av samarbeidet over landegrensene, særlig ved bekjempelse av terrorisme og kriminalitet over landegrensene (Prümbeslutningen) kapittel 5, jf. avtale mellom Den europeiske union og Island og Norge om anvendelse av visse bestemmelser i rådsbeslutning 2008/615/JIS om en intensivering av det grenseoverskridende samarbeidet, særlig ved bekjempelse av terrorisme og grenseoverskridende kriminalitet, og rådsbeslutning 2008/616/JIS av 23. juni 2008 om gjennomføring av beslutning 2008/615/JIS om en intensivering av det grenseoverskridende samarbeidet, særlig ved bekjempelse av terrorisme og grenseoverskridende kriminalitet, med vedlegg av 26. november 2009 (norsk tilslutningsavtale til Prümbeslutningene).

Sverige har gjennomført bestemmelsene i rådsbeslutning 2008/617/RIF av 23. juni 2008 om forbedret samarbeid i krisesituasjoner mellom de spesielle innsatsenheterne til Den europeiske unions medlemsstater (Atlasrådsbeslutningen). Denne avtalen oppfylder forutsetningene som er nevnt i Atlasrådsbeslutningen, og skal ikke påvirke Sveriges forbindelser med andre medlemsstater i Den europeiske union eller landets forpliktelser etter rettsakter som er vedtatt i samsvar med bestemmelsene om politimessig og strafferettslig samarbeid i kapittel VI i EU-traktaten (nå kapittel V i Traktaten om Den europeiske unions virkemåte).

Artikkel 3

Definisjoner

Med *spesielle innsatsenheter* menes kriminalitetsbekjempende myndigheters enheter som er spesialisert på å håndtere krisesituasjoner.

I Norge vil *spesielle innsatsenheter* normalt være politiets nasjonale beredskapsressurser, det vil si beredskapstroppen, helikoptertjenesten, bombetjenesten, krise- og gisselforhandler-tjenesten samt teknisk/taktisk spaning.

I Sverige betyr *spesielle innsatsenheter* («særskild insatsgrupp») en kriminalitetsbekjempende enhet som pekes ut til en enkeltstående bistandsinnsats av en svensk kompetent myndighet i samsvar med nasjonal lovgivning, for eksempel politiets nasjonale innsatsstyrke eller det nasjonale bombevernet.

Med *krisesituasjon* menes enhver situasjon der ansvarlig myndighet i en stat har rimelig grunn til å tro at det kan foreligge en straffbar handling som utgjør en alvorlig, direkte trussel mot personer, eiendom, infrastruktur eller institusjoner i staten.

For Norge kan dette omfatte situasjoner som terror, gisseltaking, kaping og annen grov krimi-

nalitet hvor liv og helse eller betydelige samfunnsinteresser er truet.

Sverige kan for eksempel be om bistand i krisesituasjoner som kan omfatte handlinger som kan utgjøre terrorforbrytelser ifølge nasjonal rett.

Med *kompetent myndighet* menes den nasjonale myndigheten som i henhold til nasjonale bestemmelser kan fremme anmodning om eller gi fullmakt til bruk av de spesielle innsatsenhetene.

Artikkel 4

Prosedyrer for bistand

Anmodning om bistand kan fremmes når det anses hensiktsmessig i forbindelse med håndteringen av en krisesituasjon. Anmodningen kan omfatte operativ støtte, utlån av utstyr eller ekspertise.

De praktiske detaljene og gjennomføringsreglene som utfyller denne avtalen, skal avtales direkte mellom de kompetente myndighetene i de respektive statene før hvert bistandsoppdrag.

Anmodning om bistand kan fremmes av nasjonal kompetent myndighet i vertsstaten. Avtalepartene skal anstrenge seg for å yte bistand så raskt som mulig, særlig i tidskritiske situasjoner som kan innebære fare for menneskers liv og helse eller omfattende skade på eiendom.

Anmodningen skal være skriftlig, men kan i tidskritiske situasjoner fremmes og behandles muntlig og så snart som mulig bekreftes skriftlig.

Anmodningen skal inneholde informasjon som tydelig fastsetter de praktiske detaljene for gjennomføringen av bistanden. Anmodningen kan etterkommes helt eller delvis, eller avslås. Den anmodede kompetente myndighet kan også foreslå en annen type tiltak.

Når en krisesituasjon gjør det aktuelt, bør de spesielle innsatsenhetene gjennom planlegging og forberedelser legge til rette for at bistand etter denne avtalen kan ytes så effektivt som mulig.

Artikkel 5

Gjennomføring av bistandsoppdraget

Innlånte tjenestepersoner som inngår i en spesiell innsatsenhet i vertstaten, skal utføre de tiltak som er nødvendig for å yte den bistanden som er avtalt, herunder om nødvendig ved bruk av maktmiddel og våpen.

De skal operere i overensstemmelse med lover og regler i vertsstaten og i samsvar med sine fullmakter i henhold til sin stats nasjonale lovgivning.

Artikkel 6

Ledelse

Innlånte tjenestepersoner som inngår i en spesiell innsatsenhet i vertsstaten, skal operere på vertsstatens ansvar, under dets myndighet og ledelse og i samsvar med de instruksjoner som gis av kompetent myndighet i vertsstaten.

Artikkel 7

Politimyndighet, uniform og legitimasjon

Innlånte tjenestepersoner skal gis den myndighet de trenger for å kunne yte den bistanden som er avtalt.

Politimyndighet kan gis til innlånte tjenestepersoner som har politimyndighet i sitt hjemland.

Innlånte tjenestepersoner som deltar i en operasjon i vertsstaten, kan bære sin nasjonale uniform og skal alltid kunne dokumentere sine fullmakter og sin identitet.

Artikkel 8

Bruk av våpen, ammunisjon og utstyr

Innlånt polititjenesteperson som blir tildelt politimyndighet i vertstaten, skal ha samme rett til å benytte våpen og annet utstyr som politiet i vertsstaten. Annet tjenestepersonell må bare bruke tjenestevåpen og annet liknende utstyr i nødvergesituasjoner.

Den andre statens polititjenestepersoner må bare benytte våpen og utstyr som tilsvarer våpen og utstyr som polititjenestepersoner i vertsstaten kan benytte.

Artikkel 9

Grensekryssing

Innlånt tjenestepersonell kan i samsvar med det som er avtalt i artikkel 4, krysse grensen og transporteres til vertsstaten ved bruk av transportmiddel på land, til sjøs eller i luften.

Ved bruk av sivilt eller uniformert kjøretøy, skal innlånt tjenestepersonell være omfattet av de samme veitrafikkbestemmelser som vertsstatens tjenestepersonell.

Artikkel 10

Kostnader

Hver stat skal dekke sine egne utgifter knyttet til gjennomføringen av avtalen, men vertsstaten skal dekke oppholdsutgiftene for det innlånte tjeneste-

personellet, med mindre annet avtales i forbindelse med oppdraget.

Artikkel 11

Erstatningsansvar og straffansvar

Når en innlånt tjenesteperson opererer i vertsstaten, skal vertsstaten i samsvar med sin nasjonale lovgivning erstatte eventuelle skader som vedkommende forårsaker under innsatsen. Statene skal imidlertid ikke erstatte skader som den andre statens myndighet eller tjenesteperson blir påført.

Når skaden som er nevnt i første avsnitt, følger av grov uaktsomhet eller forsettlig forsømmelse, kan vertsstaten kreve at hjemstaten erstatte de beløp vertsstaten har utbetalt for å kompensere ofrene eller personer som på ofrenes vegne har krav på erstatning.

Tjenestepersonell som i samsvar med denne avtalen opererer på den andre statens territorium, skal i forbindelse med lovbrudd som kan bli begått av eller mot dem, sidestilles med vertsstatens tjenestepersonell, med mindre annet følger av annen avtale som er bindende for statene.

Artikkel 12

Arbeidsforhold

Tjenestepersonell som i henhold til denne avtalen opererer på den andre statens territorium, skal i tjenesterettslig henseende være underlagt gjeldende rett i sin egen stat, særlig når det gjelder disiplinære regler.

Artikkel 13

Øvelser m.m.

De kompetente myndighetene i Norge og Sverige bør samarbeide, for eksempel gjennom øvelser,

om å legge til rette for effektiv bistand i samsvar med denne avtalen.

Artikkel 14

Ikrafttredelse m.m.

Denne avtalen trer i kraft tretti (30) dager etter datoen da avtalepartene via diplomatiske kanaler har underrettet hverandre skriftlig om at de nasjonale kravene som de respektive statene stiller til avtalens ikrafttredelse, er oppfylt.

Partene skal ved tidspunktet for avtalens ikrafttredelse via diplomatiske kanaler underrette hverandre om hvem som er kompetent myndighet til å fremme, innvilge eller avslå bistand i henhold til artikkel 4.

Avtalen kan endres ved skriftlig avtale mellom avtalepartene.

Twister om tolkningen eller anvendelsen av denne avtalen skal løses gjennom forhandlinger mellom de kompetente myndighetene. Twister som de kompetente myndighetene ikke kan løse ved enighet, skal avgjøres av avtalepartene.

Avtalepartene kan si opp denne avtalen ved skriftlig underretning via diplomatiske kanaler. Avtalen opphører seks (6) måneder etter datoen da den andre avtaleparten har mottatt underretningen, eller på et senere tidspunkt dersom dette er angitt i underretningen.

Til vitne om dette har de undertegnede etter behørig fullmakt undertegnet denne avtalen.

Utferdiget i Stockholm den 4. september 2018 i to eksemplarer på norsk og svensk, begge med samme gyldighet.

For Kongeriket
Norges regjering

For Kongeriket
Sveriges regjering
